

PSTET
PAPER-II**SOCIAL STUDIES**
SOCIAL SCIENCE**PREVIOUS EXAM. PAPER 2013**
MODEL PRACTICE PAPER - 6**ਭਾਗ—A ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਦੁ-ਭਾਸ਼ੀਆ)-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 1-30**

1. Who said that cognition is in the centre of emotions and moves towards it :
 - (a) Sketcher & Singer (b) Cannon & Beard
 - (c) Enkman (d) James & Lauge
2. What among the following alternatives not used to recognise the special needs children ?
 - (a) social status of parents
 - (b) anecdote reports
 - (c) interview of parents (d) pattern of behaviour
3. Which among the following is not similar to proofs of intelligence and heredity effects :
 - (a) adoption study of other language
 - (b) similar study
 - (c) forwarded study (d) clinical study
4. A teacher wants to estimate the creative abilities of her students then she should make :
 - (a) an organised work which should be completed in fixed timing
 - (b) an organised work which should be completed on individual speed
 - (c) under the planning of evaluation flexibility in various open ended works
 - (d) based on accepted results flexibility in various open ended works
5. Which among the following is a sign of creative approached method ?
 - (a) Absent of paper, pencil, tests
 - (b) No evaluation till Senior Secondary Level
 - (c) Evaluation according to the demand of students
 - (d) Self Evaluation and Cognition by students
6. Which among the following cognition process is totally correct and sure the ability :
 - (a) assimilation (b) to receive again
 - (c) to provide code (d) chunking
7. Which statement is based on explanation :
 - (a) Siddharth got maximum number in mathematics
 - (b) Sumeer did Science practical before his classmates
 - (c) Vinita's marks of test was 75% more than her classmates
 - (d) which sums given to Viva she given 8 right answers out of 10
8. When creative thinking arises critical thinking is
 - (a) flexible (b) analytical
 - (c) misguided (d) new
9. Before reaching at any end to identify the different alternatives is the what type of personality identification.
 - (a) Identification of Spread
 - (b) Identification of Barrier
 - (c) Identification of Restrictions
 - (d) Identification of Achievement

1. ਕਿਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਗਿਆਨ (cognition) ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲ ਵੱਧਦਾ ਹੈ ?
 - (a) ਸਕੈਚਰ ਅਤੇ ਸਿੱਗਰ
 - (b) ਕੈਨਨ ਅਤੇ ਬਾਰਡ
 - (c) ਐਂਕਮੈਨ
 - (d) ਜੇਮਸ ਅਤੇ ਲਾਰਜ
2. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਵਿਕਲਪ ਖਾਸ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ—
 - (a) ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ
 - (b) ਹਿਕਾਇਤ (Anecdote) ਰਿਪੋਰਟ
 - (c) ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਇੰਟਰਵਿਊ
 - (d) ਵਿਹਾਰ ਮਾਪਨ ਦਾ ਪ੍ਰੈਮਾਨ
3. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੌਂ ਕਿਹੜਾ ਥੁੱਧੀ ਤੇ ਵੰਸ਼ਾਨੁਗਤ ਪ੍ਰਾਵ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਸਥਾਤਾਂ ਤੋਂ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ—
 - (a) ਮੰਜ਼ੂਰੀ ਲੈ ਕੇ ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ (Adoption Studies)
 - (b) ਜੜਵਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ (c) ਉਪਰ ਨੂੰ ਵੱਧਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ
 - (d) ਕਲਿਨਿਕਲ ਪੜ੍ਹਾਈ
4. ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—
 - (a) ਸੰਗਠਿਤ ਕਾਰਜ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ
 - (b) ਸੰਗਠਿਤ ਕਾਰਜ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗਤੀ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ
 - (c) ਮੁਲਾਂਕਣ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਬੁਲੇ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ
 - (d) ਉਮੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਬੁਲੇ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ
5. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਪੁੰਚ-ਵਿਧੀ ਦਾ ਇਕ ਲੱਛਣ ਹੈ—
 - (a) ਕਾਗਜ-ਪੇਸ਼ਿਲ ਟੈਸਟਾਂ ਦੀ ਗੋਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ
 - (b) ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੈਂਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤਕ ਕੋਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ
 - (c) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਾਂਕਣ
 - (d) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਵੇ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ
6. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਸੰਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਅਤੇ ਯੋਗ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੁੰਦੀ ਪੈਕਾ ਕਰਦੀ ਹੈ—
 - (a) ਆਤਮਸਾਤ ਕਰਨਾ (b) ਦੁਬਾਰਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ
 - (c) 'ਕੋਡ' ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ (d) ਬਹੁਤਾਤ (chunking)
7. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੌਂ ਕਿਹੜੀ ਪੱਧਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ—
 - (a) ਸਿਪਾਰਥ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੰਬਰ ਹਿਸਾਬ ਵਿੱਚ ਲਈ
 - (b) ਸਮਰ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਆਪਣੇ ਜਮਾਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਲਿਆ
 - (c) ਵਿਨੀਤਾ ਦੇ ਟੈਸਟ ਦੇ ਨੰਬਰ 75% ਜਮਾਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਹਨ
 - (d) ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਜੋ ਸਵਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਸਨੇ 10 ਦੌਂ 8 ਦੇ ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ
8. ਜਦੋਂ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸੈਚ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੈਚ ਹੈ—
 - (a) ਲਚੀਲੀ (b) ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣੀ
 - (c) ਬਹਿਕਾਉਣ ਵਾਲੀ (d) ਨਵੀਨ
9. ਕਿਸੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਬੇਜ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਸ਼ੀਅਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੈ—
 - (a) ਫੈਲਾਓ ਦੀ ਪਛਾਣ (b) ਰੁਕਾਵਟ ਦੀ ਪਛਾਣ
 - (c) ਰੈਕ ਬੰਦਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ (d) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ

10. Which among the following is not a sign of education process :

- Education takes birth only through preaching
- Education is a continue process
- Education is based on aims
- Education is life long process

11. Braille is used to aim on study, which among the following sense is used to study through Braille.

- Vision
- Smell
- Hearing
- Taste

12. In the theory of intelligence who criticize the multi intelligence.

- Harward Gardner
- David Westler
- Robert Stainburg
- Alfred Binnet

13. Formative Evaluation did not present well through :

- Assignment
- Discussion
- Annual Test
- Group work

14. Which among the following alternatives is a sign of progressive education :

- Flexible sitting place
- Continue Evaluation
- Lessons centred teaching
- Emphasis on presentation of test

15. Identification of learner with learning disability. Which the among the following can not directly related to learner

- lack of coordination of hand and eye
- hyper active
- poor writing ability
- lacking memory

16. Motivation is important in learning because it :

- helps to sharp the memory of learner
- helps to differentiate in new education and in old education
- helps to think various direction to learner
- it helps to create interest in learning

17. Which is the cause of down syndrome among the following:

- physical injury
- unnatural chromosome
- face to X-rays
- external social aspect

18. What is the adequate definition of language relation pre-estimation :

- each thinking is different from language categories
- language categories is result of thoughts of individual
- each thinking starts from language category
- eaching thinking goes to language ability

19. A test is valid :

- a teacher did not favour anyones
- he measures that which he promise to measure
- adequate result on time
- no favour in culture

20. Which is truth among following :

- emotions increase our education
- emotion takes education in nature
- emotions don't effect the education
- emotions increase in our nature of education

10. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਲੱਭਣ ਨਹੀਂ ਹੈ—

- ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਰਫ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ
- ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ
- ਸਿੱਖਿਆ ਉਦੇਸ਼ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ
- ਸਿੱਖਿਆ ਜੀਵਨ-ਕਾਲੀਨ (life long) ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਇੰਦਰੀ ਥੇਲ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

11. ਥੇਲ (Braille) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—

- ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ
- ਸੁਘਣਾ
- ਸੁਣਨਾ
- ਸਵਾਦ ਰਾਹੀਂ

12. 'ਬੁੱਧੀ' ਦੇ ਸਿਪਾਤ ਵਿੱਚ ਕੌਣ 'ਬਹੁ-ਬੁੱਧੀ' ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ—

- ਹਾਵਡ ਗਾਡਨਰ
- ਡੈਵਿਡ ਵੇਸਲਰ
- ਰੋਬਟ ਸਟੈਨਬਰਗ
- ਅਲਫੋਨਸ ਬਿਨੇਟ

13. ਫਰਮੈਟਿਵ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਨਹੀਂ ਹੈ—

- ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਕੰਮ (Assignment)
- ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ
- ਸਲਾਨਾ-ਟੈਸਟ (test)
- ਮਿਲ-ਜੁਲ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ

14. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਵਿਕਲਪ 'ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਿੰਦੀਆ' ਦਾ ਲੱਭਣ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ—

- ਬੇਠਣ ਦੀ ਲਚੀਲੀ ਵਿਵਸਥਾ
- ਲਗਾਤਾਰ ਮੁਲਾਂਕਣ
- ਪਾਠ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਅਧਿਆਪਨ
- ਟੈਸਟ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ

15. ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਅਧੋਗਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦਾ—

- ਹੱਥ-ਅੱਖ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਕਮੀ
- ਅਤਿ-ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ (Hyper Active)
- ਮਾੜਾ ਲਿਖਣਾ (Poor Writing Ability)
- ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਮੀ

16. ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਹਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ

- ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ
- ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਿਰਜਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ
- ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ
- ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਪੇਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ

17. ਡਾਊਨ ਸਿੱਡੇਮ (Down Syndrome) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਵਜੋਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ—

- ਸਰੀਰਿਕ ਸੱਟ
- ਗੁਣ-ਸੂਤਰ ਅਸੁਭਾਵਿਕਤਾ
- X-ਕਿਰਣਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ
- ਬਾਹਰੀ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਖ

18. 'ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੰਬੰਧਤਾ ਪੁਰਵ ਅਨੁਮਾਨ' ਦੀ ਸਹੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ—

- ਹਰ ਇੱਕ ਸੋਚ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
- ਭਾਸ਼ਾਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ, ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਨਿਜੀ ਸੋਚਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ
- ਹਰ ਇੱਕ ਸੋਚ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੋਂ ਤੇਅ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
- ਹਰ ਇੱਕ ਸੋਚ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਯੋਗਤਾ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

19. ਇੱਕ ਟੈਂਸਟ (test) ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਜੇਕਰ

- ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਵਲੋਂ ਪੱਖ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ
- ਉਹੀ ਮਾਪਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਮਾਪਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ
- ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਯੋਗ ਨਤੀਜਾ
- ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖ-ਪਾਤ ਨਾ ਹੋਵੇ

20. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਕਿਹੜਾ ਸੱਚ ਹੈ—

- ਭਾਵ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ
- ਭਾਵ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ
- ਭਾਵ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ
- ਭਾਵ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਪੱਕੇ-ਪਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ

21. Gilligan presented the alternative moral development principle of Kohlberg
 (a) morality of look after
 (b) nutrition
 (c) dependence on each other
 (d) morality of love

22. Children have more knowledge of uses of mobiles than their parents so now parents depends on their children to use the new mobile. Which is situation is this :
 (a) forward socialization
 (b) backward socialization
 (c) primary socialization
 (d) known socialization

23. Rohit has failed in examination and he is making the excuses. It is example of :
 (a) self actualisation (b) nature to increase himself
 (c) self control (d) self efficiency

24. Students of 8th Class organized the United National Assembly programme it is an example of :
 (a) scaffolding (b) established cognition
 (c) training from classmate
 (d) learning told by teacher

25. Development has four principle which are fixed and true at any stage of development. Which is not among the following :
 (a) happening of estimation is a stone way in development
 (b) different stages of development of children
 (c) growth and development are equal in every situation
 (d) heredity and nature both effects the development

26. As a social agent who is taking the role of family ?
 (a) teacher (b) peer group
 (c) neighbour (d) society

27. For the preparation of any test the first step is
 (a) decision about length of test
 (b) identification of aims of education
 (c) choose the test material
 (d) decision of total marks of test

28. What is called is on knowledge from the general knowledge of children :
 (a) area of estimation of development
 (b) sensory motor nature
 (c) free morality (d) personal languages

29. Which statement is right among the following :
 (a) socialization didn't effect the individual development
 (b) there is similarity in civilization inspite of these there is a lots of discrimination in society
 (c) as a result of successful society there is similarity in society is result of good socialization
 (d) in India socialization processing of girls and boys are same

30. Which is among the following is called right for the internal motivation
 (a) it decreases the reward
 (b) it increases when reward is given
 (c) there is no place of rewards
 (d) there is place of rewards but it depends on self respect that how your motivation changes

21. 'ਕੈਲਬਰਗ' ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਕਲਪ 'ਗਿੱਲੀਗਨ' ਨੇ ਪ੍ਰਸੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ—
 (a) ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ (b) ਪੇਸ਼ਕਤਾ
 (c) ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ (d) ਪਿਆਰ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ

22. ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮਾ-ਪਿਏ ਨਾਲੋਂ ਮੇਥਾਈਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਝ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਵੇਂ ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਵੱਧ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ—
 (a) ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜੀਕਰਣ
 (b) ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜੀਕਰਣ
 (c) ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਮਾਜੀਕਰਣ (d) ਗੈਰ-ਸਮਾਜੀਕਰਣ

23. ਰੋਹਿਤ ਪੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ—
 (a) ਸਵੈ-ਧਾਰਣਾ
 (b) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ (ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ) ਦਾ ਸੁਭਾਅ
 (c) ਸਵੈ-ਨਿਯੰਤਰਣ (self-control)
 (d) ਸਵੈ-ਗੁਣ (self efficiency)

24. ਅੱਠਵੀਂ ਸਮਾਂਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਘ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਿਸ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ—
 (a) ਚਲਾਤਾ (Scaffolding) (b) ਸਥਾਪਤ ਸੰਗਾਨ
 (c) ਸਾਥੀ ਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈ (d) ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਉਪਾਗਮ

25. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਅਸ਼ੁਲ੍ਹ ਹਨ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ-ਸੱਚੇ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ—
 (a) ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਤਗੀਕੇ ਦਾ ਵਾਪਰਨਾ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮੀਲ ਪੱਧਰ ਹੈ
 (b) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ
 (c) ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਉੱਨਤੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੈ
 (d) ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਵੰਨਸ਼ਾਨੁਗਤ ਤੇ ਪਾਕਿਰਤੀ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪੜਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ

26. ਸਮਾਜਿਕ ਏਜੰਟ ਵਜੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ—
 (a) ਅਧਿਆਪਕ (b) ਸਾਥੀ ਸਮੂਹ
 (c) ਪੜੋਸੀ (d) ਸਮਾਜ

27. ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਂਚ-ਟੈਂਸਟ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੈ—
 (a) ਟੈਂਸਟ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵਾਰੇ ਨਿਰਣੇ
 (b) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ
 (c) ਟੈਂਸਟ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ (d) ਟੈਂਸਟ ਦੇ ਕੁੱਲ ਨੰਬਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣੇ

28. ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਿੰਦੇ ਹਨ—
 (a) ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਖੇਤਰ
 (b) ਸੰਵੰਦੀ-ਚਾਲਕ ਸੁਭਾਅ
 (c) ਆਜ਼ਾਦ ਨੈਤਿਕਤਾ (d) ਨਿੜੀ-ਬੋਲੀ

29. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਦਲੀਲ ਠੀਕ ਹੈ—
 (a) ਸਮਾਜੀਕਰਣ ਨਿੜੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪੜਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ
 (b) ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਰਪਤਾ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਮੱਤਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਕਾਇਦਾ ਕੀ ਹੈ
 (c) ਸਫਲ ਸਮਾਜੀਕਰਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਕ-ਰੂਪਤਾ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸਮਾਜੀਕਰਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ
 (d) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਕੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜੀਕਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਮਾਨ ਹੈ

30. ਅੰਤਰੰਗ-ਪ੍ਰਤਸ਼ਹਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮਾਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ—
 (a) ਇਨਾਮ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ
 (b) ਇਹ ਵੱਧਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ
 (c) ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ
 (d) ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਆਤਮ ਸੰਨਮਾਨ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਤਸ਼ਹਨ ਬਦਲਦਾ ਹੈ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 31-60

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਇੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :—ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 31 ਤੋਂ 37

“ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਵਤਰੇ

ਹਰਨਾਖ਼ਬ ਨਹੀਂ ਮਰੇ

ਹਰ ਦਿਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੇਦਰ ਸਾਜੇ ਆਪਣਾ ਦਿਉਤਾ ਘੜੇ

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪੁਹਿਲਾਦ ਪਧਾਰੇ ਤੋੜ ਤਾੜ ਸਭ ਧਰੇ

ਨਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਬੰਦਨਾ ਕਰੇ

ਹਰਨਾਖ਼ਬ ਨਹੀਂ ਮਰੇ

ਸਰਘੀ ਦਾ ਪੁਹਿਲਾਦ ਸੰਭ ਨੂੰ ਹਰਨਾਖ਼ਬ ਬਣ ਜਾਵੇ

ਸੰਭ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਰੂਪ ਫੜਰ ਦਾ ਚੁਗ ਮੇਲਾ ਦਿਸ ਆਵੇ

ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਾਹੁ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰਾਹ ਦੀ ਮੂਲ ਨਾਂ ਹਾਮੀ ਭਰੇ

ਹਰਨਾਖ਼ਬ ਨਹੀਂ ਮਰੇ

ਅੱਜ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਸੰਘਾਣ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਪਾਸ ਮੇਰੇ ਤੁਰ ਆਏ

ਕੱਲ ਓੜਕ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਬਣਨਗੇ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਜਾਏ

ਇਹ ਹੈਂਤੂ ਇਕ ਮੁਸਕਣ ਕੱਲ ਨੂੰ ਇਹ ਅਰਪਣ ਕਰੇ

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਵਤਰੇ

ਹਰਨਾਖ਼ਬ ਨਹੀਂ ਮਰੇ”

31. ‘ਅਵਤਰੇ’ ਬਾਬਦ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(a) ਸੰਘਾਰ	(b) ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ
(c) ਮਰ ਜਾਣਾ	(d) ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ

32. ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵੇਰੇ ਦਾ ਪੁਹਿਲਾਦ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

(a) ਮਾੜਾ ਪੁੱਤਰ	(b) ਸਿਵ
(c) ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ	(d) ਹਰਨਾਖ਼ਬ

33. ‘ਸਰਘੀ’ ਦਿਨ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?

(a) ਸਵੇਰ	(b) ਸ਼ਾਮ
(c) ਰਾਤ	(d) ਦੁਪਹਿਰ

34. ‘ਹੈਂਤੂ’ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ ?

(a) ਖੜ੍ਹੇ	(b) ਦੁਖ
(c) ਖੁਸ਼ੀ	(d) ਸਵੇਰ

35. ਹਰਨਾਖ਼ਬ ਦੇ ਪੁਹਿਲਾਦ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ ?

(a) ਦਾਦੇ-ਪੋਰੇ	(b) ਪਿਛਿ-ਪੁੱਤਰ
(c) ਭਰਾ-ਭਰਾ	(d) ਚਾਚਾ-ਭਭੀਜਾ

36. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ‘ਮਰੇ’ ਬਾਬਦ ਕਿੰਨੀ ਕਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

(a) ਦੇ	(b) ਇਕ
(c) ਚਾਰ	(d) ਪੰਜ

37. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਕਥੀ ਕੌਣ ਹੈ ?

(a) ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ	(b) ਪੁਰਨ ਸਿੰਘ
(c) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰੀਤਮ	(d) ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪੈਕੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਇੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :—ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 38 ਤੋਂ 45

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪੈਕੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਇੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :—ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 38 ਤੋਂ 45

ਮਾਂਜਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਰੱਖਣ ਪਿਛੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਪਰਤ ਆਇਆ। ਉਹ ਦੇ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਮਿੱਟ ਵੀ ਭਾਰੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਲੇ ਹੁਣ ਮਨ-ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸੁਣ।” ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉੱਧਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਬੋਲੇ, “ਇਹ ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਤਾਂ, ਮੈਂ ਜੈਤੋਂ ਦੇ ਮੇਰਚੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਾਂਭੇ ਹੋਏ ਹੋ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਰਚੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦਰਜ ਹੋ। ਤੂੰ ਜਦੋਂ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਲਈਂਗਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਲਈਂਗਾ। ਫਿਲਹਾਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਅੱਜ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੁਣਾ ਦਿਨੈਂ।”

ਕੁਝ ਰੁਕ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਖੱਦਰ ਦੇ ਪਰਨੇ ਨਾਲ ਇੱਝ ਮੂੰਹ ਪੂੰਝਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ, ਬੜੇ ਨਕਮੇ ਨਾਲ ਤੇ ਰਸ ਨਾਲ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

“ਜੈਤੋਂ ਦਾ ਮੇਰਚਾ ਕੋਈ ਦੋ ਸਾਲ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਗਸਤ 1923 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੰਗਾਸਰ ਵਿਖੇ ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਪਾਠ, ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਕਰਕੇ ਖੱਡਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਰੋਸ਼ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਪੁਰਾਮਨ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹੀ ਦਾ ਫੇਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਸਤਿਬਰ ਨੂੰ ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਜੈਤੋਂ ਪਾਠ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਆਇਆ ਪਰ ਮੋਰਚੇ ਵਾਸਤੇ ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜੱਥਾ ਅਸਲ ਵਿਚ 15 ਸਤਿਬਰ ਨੂੰ ਜੈਤੋਂ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਪੰਜ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਲਗਾਤਾਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ।”

ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਤੋਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਾਗੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ—ਇਹਦੀ ਵਾਰਤਾ ਤੈਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਸੁਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉੱਥੇ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਥੇ ‘ਕਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਉਦੋਂ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੁੜ ਕੇ ਬਾਵਲਕਾਂਟੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਇੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ। ਉਥੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ, ਪਰ ਹੈ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਹੱਦ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਥੇ ‘ਕਠੇ ਹੋਣ ਤਾਈ’ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਜੈਤੋਂ ਦੇ ਉਸ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ।

ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਤੋਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਾਗੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ—ਇਹਦੀ ਵਾਰਤਾ ਤੈਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਸੁਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਦੋਂ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੁੜ ਕੇ ਬਾਵਲਕਾਂਟੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਇੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ। ਉਥੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ, ਪਰ ਹੈ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਹੱਦ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਥੇ ‘ਕਠੇ ਹੋਣ ਤਾਈ’ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਜੈਤੋਂ ਦੇ ਉਸ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ।

ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਤੋਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਾਗੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ—ਇਹਦੀ ਵਾਰਤਾ ਤੈਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਸੁਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਦੋਂ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੁੜ ਕੇ ਬਾਵਲਕਾਂਟੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਇੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ। ਉਥੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ, ਪਰ ਹੈ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਹੱਦ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਥੇ ‘ਕਠੇ ਹੋਣ ਤਾਈ’ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਜੈਤੋਂ ਦੇ ਉਸ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ।

ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਤੋਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਾਗੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ—ਇਹਦੀ ਵਾਰਤਾ ਤੈਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਸੁਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਦੋਂ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੁੜ ਕੇ ਬਾਵਲਕਾਂਟੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਇੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ। ਉਥੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ, ਪਰ ਹੈ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਹੱਦ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਥੇ ‘ਕਠੇ ਹੋਣ ਤਾਈ’ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਜੈਤੋਂ ਦੇ ਉਸ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ।

ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਤੋਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਾਗੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ—ਇਹਦੀ ਵਾਰਤਾ ਤੈਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਸੁਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਦੋਂ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੁੜ ਕੇ ਬਾਵਲਕਾਂਟੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਇੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ। ਉਥੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ, ਪਰ ਹੈ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਹੱਦ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਥੇ ‘ਕਠੇ ਹੋਣ ਤਾਈ’ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਜੈਤੋਂ ਦੇ ਉਸ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ।

ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਤੋਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਾਗੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ—ਇਹਦੀ ਵਾਰਤਾ ਤੈਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਸੁਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਦੋਂ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੁੜ ਕੇ ਬਾਵਲਕਾਂਟੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਇੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ। ਉਥੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ, ਪਰ ਹੈ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਹੱਦ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਥੇ ‘ਕਠੇ ਹੋਣ ਤਾਈ’ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਜੈਤੋਂ ਦੇ ਉਸ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ।

ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਤੋਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਾਗੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ—ਇਹਦੀ ਵਾਰਤਾ ਤੈਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਸੁਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਦੋਂ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੁੜ ਕੇ ਬਾਵਲਕਾਂਟੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਇੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ। ਉਥੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ, ਪਰ ਹੈ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਹੱਦ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਥੇ ‘ਕਠੇ ਹੋਣ ਤਾਈ’ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਜੈਤੋਂ ਦੇ ਉਸ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ।

ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਪੱਚੀ-ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਤੋਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਾਗੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ—ਇਹਦੀ ਵਾਰਤਾ ਤੈਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਸੁਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦ

41. "ਲੈ ਚੁਣ ਮਨ-ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸੁਣ।" ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੌਣ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

- ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੱਥੇ ਨੂੰ
- ਨੱਥੇ ਨੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ
- ਉਧਮ ਸਿੱਖ ਨੱਥੇ ਨੂੰ
- ਭਾਈ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੱਖ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ

42. ਜੋਤੇ ਪਾਠ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਨੇ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਗਿਆ ਸੀ ?

- 100 ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ
- 150 ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ
- 200 ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ
- 25 ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ

43. ਕਿਹੜੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਅਖੰਡ-ਪਾਠ ਖੇਡਿਤ ਹੋਇਆ ?

- ਜੋਤੇ ਵਿਖੇ
- ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ
- ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਖੇ
- ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ

44. ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੜਵੀ ਕਿਸ ਨਾਲ ਚੁੱਕੀ ?

- ਤੌਲੀਏ ਨਾਲ
- ਕਪੜੇ ਨਾਲ
- ਪੋਣੇ ਨਾਲ
- ਪਰਨੇ ਨਾਲ

45. ਜੋਤੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ ?

- ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ
- ਹਵਨ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ
- ਨਰਕ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ
- ਜਲ-ਕੁੰਡ ਵਰਗੀ

46. ਝੁੱਧ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਗਿਆਨ ਲਈ 'ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ-ਅਧਿਆਪਨ' (Remedial Teaching) ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ —

- ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਝੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ
- ਕਠਿਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਬੋਲ-ਲਿਖਤ ਹੋਵੇ
- ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਾਲ (Gaps) ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ
- ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਬਾਰੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ

47. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਰ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ —

- ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
- ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਆਸਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
- ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਦਦਗਾਰ
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ

48. ਪਾਠ ਦਾ ਜਾਣਿਕ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹਾਇਕ ਹੈ —

- ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਨਾ
- ਚੁਪ-ਚਾਪ ਪੜ੍ਹਨਾ
- ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ
- ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ

49. ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ?

- ਸਕਿਨਰ
- ਚੌਮਸਕੀ
- ਪਿਗਟੇ
- ਵਾਈਗੋਟਸਕੀ

50. ਬੋਲ ਲਿਖਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ —

- ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸੁਣਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪਰਖਣ ਲਈ
- ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਭੂਲਾਂ ਲੱਭਣ ਲਈ
- ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਲਿਖਣ-ਗਠੀ ਪਰਖਣ ਲਈ
- ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ

51. ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ —

- ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਰਣ ਦੇਣਾ
- ਸਹੀ ਰੂਪ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ
- ਸਾਧਾਰਣ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਲਤੀ ਠੀਕ ਕਰਨਾ
- ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਨਾਲੋਂ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨਾ

52. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਰੰਭਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ —

- ਸਾਹਿਤ ਰਾਹੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇਣਾ
- ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣਾ
- ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ
- ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ

53. ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹੇਗਾਬਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਿਸ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ —

- ਸਾਧਾਰਣ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਲਈ
- ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ
- ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਲੱਭਣ ਤੇ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ
- ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ, ਕੰਮ ਦਾ ਬੋਝ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ

54. ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ —

- ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਗਿਆਨ
- ਪੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ
- ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ
- ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਗਿਆਨ

55. ਉਪ-ਭਾਸ਼ਾ, ਜਾਤੀ-ਭਾਸ਼ਾ, ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਤੇ ਅਝੁੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਨ —

- ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ
- ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਘੱਟ
- ਬਹੁਤ ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ
- ਵਿਹਾਰ ਵਜੋਂ ਸਮਾਨ ਪਰਿਮਾਪ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ

56. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਵਿਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਹੈ —

- ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੋੰਦ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ
- ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜੁਬਾਨੀ ਹੀ ਹੋਵੇ
- ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ
- ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕਿਸੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਿਸਤਾ ਨਹੀਂ

57. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ 'ਸਿਖਿਆ' ਵਿੱਚ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ —

'ਭਾਸ਼ਾ' ਤਥਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਬਕੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ'

- ਭਾਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- ਭਾਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ
- ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਜਾਣ
- ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਮਾਤਰ-ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ

58. ਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਕਿਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇ —

- ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ 'ਤੇ
- ਭਾਸ਼ਾ-ਪਰਖ 'ਤੇ
- ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਣ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ
- ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ 'ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ' 'ਤੇ

59. 'ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੈਵ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਣ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—

- (a) ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਸ੍ਤੀਣ ਲਈ ਜੁਥਾਨੀ ਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
- (b) ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਸ੍ਤੀਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਲਿਪਿਤ ਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
- (c) ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ
- (d) ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵਰਤਣਾ

60. ਤੌਜੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਅਧਿਆਰੀਕਾ ਨੇ ਪਾਠ-ਪ੍ਰਸ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਿਖਿਆਚਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪੁੱਛੇਗੇ—
ਲਈ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ। ਉਹ ਅਗਲੇ ਸਰਣ ਵਿੱਚ ਸਿਖਿਆਚਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪੁੱਛੇਗੇ—

- (a) ਕਹਾਣੀ ਵਿਚਲੀ ਸਿਖਿਆ ਬਾਰੇ
- (b) ਕਠਿਨ ਸਥਦਾਂ ਤੇ ਨਿਬਾਨ ਲਗਾਓ
- (c) ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਤੱਤ/ਸਾਰ ਕੀ ਸੀ
- (d) ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਕੀ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ

English Language : (Question Number 61 to 90)

Passage 1 : Please read the passage carefully and answer the questions 61 to 68

In his death, my father, Glenn Vernon Martin, did something he could not do in life. He brought out family together. After he died at age 83, many of his friends told me how much he loved him—how generous he was, how outgoing, how funny, how caring. I was surprised at these descriptions. During my teenage years, there was little said to me that was not criticism. I remember him as angry. But now, ten years after his death, I recall events that seem to contradict my memory of him. When I was 16, he handed down to me the family's 1957 Chevy. Neither one of us knew at the time that it was the coolest car anyone my age could have. When I was in the third grade he proudly accompanied me to the school tumbling contest where I won the first prize. One day, while I was in single digits, he suggested we play catch in the front yard. This offer to spend time together was so anomalous that I didn't quite understand what I was supposed to do.

When I graduated from high school, my father offered to buy me a tuxedo, I refused because my father always shunned gifts. I felt with my refusal, that somehow in a convoluted, perverse logic, I was being a good son. I wish now that I could have let him buy a tuxedo, let him be a dad.

61. "..... I recall events that seem to contradict my memory of him." (Paragraph 2) Here, the word 'contradict' implies that :

- (a) The author could not recall the memory of his father earlier.
- (b) The author did not know his father in the teenage years.
- (c) The author remembers a completely different side to his father now.
- (d) The author can now recall events that strengthen his earlier memories.

62. "I didn't quite understand what I was supposed to do." (Paragraph 2) The author felt this way because :

- (a) He secretly wished that his father would leave him alone.
- (b) His father was an anomalous figure.
- (c) His father's offer to spend time together was said in a confusing manner.
- (d) His father rarely played catch with him.

63. Why did the author refuse his father's offer to buy him a tuxedo ?

- (a) He did not need a tuxedo
- (b) He wanted to be liked by his father
- (c) He did not want to be like his father
- (d) He thought it was too expensive a gift

64. In this death, my father, Glenn Vernon Martin, did something he could not do in his life. He brought our family together. This means that :

- (a) After Mr. Glenn Martin's death, the family did something he could not do in his life.
- (b) Mr. Glenn Martin did not do much while he was alive.
- (c) The author's family continued to live together after Mr. Glenn Martin's death.
- (d) Before Mr. Glenn Martin's death, the family members were not very close to each other.

65. Which of the following sentences uses the word 'convoluted' (Paragraph 2) correctly ?

- (a) The students were unable to follow the teacher's convoluted explanation.
- (b) An ordinary notebook has convoluted lines on either side.
- (c) Light rays become convoluted in water.
- (d) The samosas were fried in convoluted oil.

66. Which one of the following words can be used as a 'description' word ? (Paragraph 2)

(a) He	(b) Case
(b) Wooden	(d) During

67. "One day, while I was in single digits...." (Paragraph 2) What does 'single digits' mean here ?

- (a) The author was less than ten years old.
- (b) The author was unmarried, and therefore, single.
- (c) The author did not have anyone to play with.
- (d) The author was doing his mathematics homework.

68. "During my teenage years, little was said to me that was not criticism." (Paragraph 2) This statement means that during the author's teenage life :

- (a) His father spoke little to him
- (b) His father criticized him a lot
- (c) His father was not critical of him
- (d) His father was not angry with him.

Passage 2 : Please read the passage carefully and answer the questions 69 to 75

There are two ways in which 'nonasserters' manage a conflict. Sometimes they ignore their needs. Faced with a constantly barking dog, for instance, a nonassertive person would try to forget the barking by closing the windows and trying to concentrate even harder. Another form of denial would be to claim that no problem exists—that a little barking never bothered anyone. To the degree that it's possible to make problems disappear by ignoring them, such an approach is probably advisable. In many cases, however, it simply isn't realistic to claim that nothing is wrong. For instance, if your health is being jeopardized by the cigarette smoke from someone nearby, you are clearly punishing yourself by remaining silent. If you need to learn more information from a supervisor before undertaking a project, you reduce the quality of your work by pretending that you understand it at all. If you claim that an unsatisfactory repair job is acceptable, you are paying good money for nothing. In all these and many more cases simply pretending that nothing is the matter when your needs continue to go unmet is clearly not the answer.

A second nonassertive course of action is to acknowledge your needs are not being met but simply to accept the situation, hoping that it might clear up without any action on your part. You could, for instance, wait for the neighbour who owns the barking dog to move. You could wait for the dog to be run over by passing car or to die of old age. You could hope that your neighbour will realize how noisy the dog is and do something to keep it quiet. Each of these occurrences is a possibility, of course, but it would be unrealistic to count on one of them to solve your problem. And even if by chance you were lucky enough for the dog problem to solve without taking action, you couldn't expect to be so fortunate in other parts of your life.

In addition, while waiting for one of these eventualities, you would undoubtedly grow more and more angry at your neighbour, making a friendly relationship between the two of you impossible. You would also lose a degree of self-respect, since you would see yourself as the kind of person who can't cope with even a common everyday irritation. Clearly, non-assertion is not a very satisfying course of action either in this case or in other instances.

69. In case of the presence of a barking dog in the neighbourhood, a nonassertive person is likely to :

- (a) Pray to god to eliminate the dog for good.
- (b) Speak to the neighbour who owns the dog.
- (c) Close the window or behave as if the dog is not there.
- (d) Get someone to keep the dog quiet.

70. 'Acknowledge' in this passage means :

- (a) Confirm the receipt (b) Express reservation
- (c) Give a grunt (d) Recognize

71. Nonassertive behaviour cannot lead to :

- (a) The disappearance of the problem over a period of time.
- (b) Suffering due to one's unwillingness to act.
- (c) Someone losing huge amounts of money.
- (d) A below par performance in individuals.

72. On reading the passage, one can conclude that :

- (a) Being nonassertive serves a purpose
- (b) Being nonassertive is unrealistic
- (c) Being nonassertive may not offer a solution
- (d) One should learn to be assertive

73. According to the passage, non-assertive people do not :

- (a) Live in denial (b) Believe in communicating
- (c) Feel anger at any cost (d) Lose a little self respect

74. The passage indicates that people who do not assert themselves are likely to :

- (a) Gain accolades and respect from society
- (b) Become friendly over a long period of time
- (c) Turn reclusive and guilty due to their lack of action
- (d) Tend to get angry with people

75. 'Nonasserters' manage a conflict by :

- (a) Ignoring their own needs and accepting the difficult situations.
- (b) Ignoring barking dogs as not being too bothersome
- (c) Remaining silent till they have gathered all information
- (d) Wait for the problems to move away as per their destiny

76. "Deafening silence" is :

- (a) a refrain (b) a rhyme
- (c) an oxymoron (d) an alliteration

77. Semantics is the study of :

- (a) Vocabulary (b) Sounds
- (c) Syntax (d) Grammar

78. 'Always' and 'never' are :

- (a) Adjectives (b) Nouns
- (c) Verbs (d) Adverbs

79. Which of the following is most appropriate for the development of language proficiency at senior secondary level ?

- (a) Debating and discussing
- (b) Role playing (c) Dramatizing
- (d) Reading aloud

80. The most important feature in drama is the :

- (a) Plot (b) Dialogues
- (c) Stage directions (d) Characters

81. In order to acquire language, the learner needs communication.

- (a) natural (b) more
- (c) artificial (d) less

82. Which of the following letters is most often not pronounced before a consonant ?

- (a) P (b) R
- (c) N (d) S

PSTET Previous Paper June 2013 (Paper - II) Social Studies / Social Science (88)

83. 'How do the children learn the language ?' an understanding of this fact will be mostly used in :
 (a) Deciding the homework of language.
 (b) Making the teaching methods of language more effective.
 (c) Organising the text for language.
 (d) Giving the practice questions of the language.

84. When evaluating creative writing, the most important features to keep in mind are :
 (a) Imagination and coherence
 (b) Imagination and creativity
 (c) Imagination and unity
 (d) Imagination and knowledge.

85. Which is the least common process of word formation in English ?
 (a) Coinage (b) Borrowing
 (c) Compounding (d) Blending

86. 'Aural' means to :
 (a) Speak (b) Hear
 (c) Pronounce (d) Read

87. Expository writing means, writing for :
 (a) Creativity (b) Pleasure
 (c) Information (d) Formality

88. Scanning means, reading for :
 (a) Improving one's Knowledge
 (b) The main ideas (c) A specific fact
 (d) Getting extra information

89. Phonology is the study of :
 (a) Grammar (b) Vocabulary
 (c) Sounds (d) Sentences

90. When skimming, we read to :
 (a) Locate specific information
 (b) Arrive at the gist (c) Derive pleasure
 (d) Widen our knowledge

ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ (ਦੁ-ਭਾਸ਼ੀਆ)-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 91 - 150
History : Question 91 to 100

91. In middle period Indian people didn't know about which eatable things
 (a) potato (b) black peper
 (c) chillies (d) maize

92. Identify the correct sequence
 (a) Samveda, Rigveda, Ayurveda, Artharveda
 (b) Rigveda, Samveda, Artharveda, Ayurveda
 (c) Rigveda, Samveda, Ayurveda, Artharveda
 (d) Rigveda, Artharveda, Ayurveda, Samveda

93. The city was very famous in ancient India because :
 • north to south and east to west has important trade transport roads
 • it was the centre of Hinduism, Jainism, Buddhism
 • it was the second capital of Kuchwahan
 • it was the great centre of art
 (a) Mathura (b) Gandhar
 (c) Delhi (d) Kashi

94. Words 'Jiyarath', 'Silsila', 'Khanakhas', 'Murid' are related to which community :
 (a) Islam (b) Sufivada
 (c) Masjid (d) Delhi Sultanate

95. Which statement among the following is correct in the context of hunting and laws of forests in India
 (a) under the colonial rule laws of forests given the authority to hunting
 (b) some pictures of Mughal and Colonial period shows the pictures of princes and emperors to save the lives of animals from hunters
 (c) under the colonial rule the hunting level was decreased till the breeds of animals in danger has completed
 (d) Britishers assumed the large number of animals in forests as a sign of traditional and backward society and assumed that to kill these animals India will be civilized

ਇਤਿਹਾਸ : ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 91 ਤੋਂ 110

91. ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਖਾਣ ਦੀ ਵਸੂਲ੍ਹ ਬਾਰੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ—
 (a) ਆਲੂ (b) ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ
 (c) ਮਿਰਚ (d) ਮੱਕੀ

92. ਸਹੀ ਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ—
 (a) ਸਾਮਵੇਦ, ਰਿਗਵੇਦ, ਯਜੁਰਵੇਦ, ਅਥਰਵਵੇਦ
 (b) ਰਿਗਵੇਦ, ਸਾਮਵੇਦ, ਅਥਰਵਵੇਦ, ਯਜੁਰਵੇਦ
 (c) ਰਿਗਵੇਦ, ਸਾਮਵੇਦ, ਯਜੁਰਵੇਦ, ਅਥਰਵਵੇਦ
 (d) ਰਿਗਵੇਦ, ਅਥਰਵਵੇਦ, ਯਜੁਰਵੇਦ, ਸਾਮਵੇਦ

93. ਇਹ ਸਹਿਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ—
 • ਉੱਤਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਵਧਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਸਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਸੀ
 • ਹਿੰਦੂਵਾਦ, ਸੈਨਸੱਤ, ਬੁਧਮੱਤ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ
 • ਕੁਸ਼ਵਾਹਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ
 • ਕਲਾ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸੀ
 (a) ਮਥੁਰਾ (b) ਰੰਧਾਰ
 (c) ਦਿੱਲੀ (d) ਕਾਸ਼ੀ

94. ਬਥਦ 'ਖਿਆਰਤ', 'ਸਿਲਮਿਲਾ', 'ਖਾਨਕਾਸ', 'ਮਗੀਦ' ਕਿਸ ਪਰਿਪਰਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ—
 (a) ਇਸਲਾਮ (b) ਸੁਫੀਵਾਦ
 (c) ਮਾਸਜਿਦ (d) ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਲਤਨਤ

95. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਹੈ—
 (a) ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਗਲ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਰਿਵਾਜਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ
 (b) ਮੁਗਲ ਅਤੇ ਬਸਦੀਵਾਦੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀਆਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਰਾਟਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਵਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ
 (c) ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਰਾਜ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਪੱਧਰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬੱਲੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੇ ਮੁੜ ਆਪਣੀ ਸੰਖਿਆ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ
 (d) ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਪਿਛੜੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਸਭਿਆਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

96. Which among the following is not related to Vijay Nagar:
 (a) Amar Nayak (b) Raya
 (c) Mahanvami Tibba (d) Shiva as a Natraj

97. Which is among the following is incorrect about the "Humping":
 (a) Krishna Tungbhadra is situated in Basin
 (b) any mud or adding thing is not used to make the buildings
 (c) Colonel Colin Mekongi give the information about its destruction
 (d) it was the centre of 'Chishtis'

98. Why the farmers could not pay the money under the permanent settlement:
 (a) In the starting demands were least and increased after that
 (b) Permanent settlement limited the power of landlords to collect the fare from farmers
 (c) payments of crops was different according to the crops
 (d) in the decade of 1790 the demand was high when the prices was also high of products of farmers

99. Which among the following is not correct about the Shankar
 (a) he favoured the adwait
 (b) brahman was with final true qualities
 (c) world was a superstitions
 (d) he born in 18th century in Kerala

100. Inscriptions of Ashoka period was not found in which language:
 (a) Prakrit (b) Sanskrit
 (c) Aramaic (d) Brahami

101. Dayaram Sahni, Rakhal Das Banerjee, John Marshall, Kanningham are which period's scholars
 (a) Harappa (b) Sangam
 (c) Vijaya Nagar (d) Anom

102. Why the Indian Army soldiers were dissatisfied during 1857:
 (a) there was recently increase in the condition of their income, allowance and job
 (b) in 1856 every new soldier given the opportunity to do work in abroad
 (c) the anger of farmers early spread in the soldiers
 (d) the emotions that the Britishers were making propaganda of their culture and traditional life

103. Which among the following word you will not attach with Veerashavism:
 (a) Basawana (b) Alluma Prabhu
 (c) Akahma Devi (d) Silapathikaram

104. These spices was very costly for the Roman people and they compare it to gold
 (a) clove (b) peper
 (c) corriander (d) tulsi

96. ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਣਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਵਿਸੈਨਗਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ—
 (a) ਅਮਰ ਨਾਇਕ (b) ਰਾਇਆ
 (c) ਮਹਾਨਵਮੀ ਦਿੱਬਾ (d) ਨਟਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ

97. 'ਹੀਂਹੀ' ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਤੱਥ ਗਲਤ ਹੈ—
 (a) ਕਿਸ਼ਨਾ-ਤੁੰਗਭਦਰਾ ਬੇਸਿਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ
 (b) ਕਿਸੇ ਗਾਰੇ ਜਾਂ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ
 (c) ਕਰਨਲ ਕੋਲਿਨ ਮੇਕਨਜੀ ਵਲੋਂ ਇਸਦੀ ਤਬਾਹੀ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ
 (d) ਇਹ 'ਚਿਸਤੀਆ' ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੇਂਦਰ ਸੀ।

98. ਸਥਾਈ ਬੰਦੇਬਸਤ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਪੈਸੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ—
 (a) ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਮੰਗਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਵਧੀਆਂ
 (b) ਸਥਾਈ ਬੰਦੇਬਸਤ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਕਿਰਾਇਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ
 (c) ਵਸੂਲੀ ਫਸਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੀ
 (d) 1790 ਦੇ ਦਹਕੇ ਵਿੱਚ ਉੱਚੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਥੋਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਦ ਕਿਸਾਨੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀਆਂ ਸਨ

99. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸੰਕਰ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ—
 (a) ਉਹ ਅਦਵੈਤਾ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਦਾ ਸੀ
 (b) ਬਾਹਮਣ, ਅੰਤਿਮ ਸੱਚ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸੀ
 (c) ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਭ੍ਰਮ ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਸੀ
 (d) ਕੇਰਲ ਵਿੱਚ 8ਵੀਂ ਸਤਾਬਦੀ ਵਿੱਚ ਪੇਦਾ ਹੋਇਆ

100. ਅੰਕੋਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਭਿਲੇਖ ਕਿਸ ਤਾਸਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਖੋਏ ਗਏ—
 (a) ਪ੍ਰਾਕਿਤ (b) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
 (c) ਆਰਮੀਕ (Aramaic) (d) ਬ੍ਰਹਮੀ

101. ਦਇਆ ਰਾਮ ਸਾਹਨੀ, ਰੱਖਲ ਦਾਸ ਬੈਨਰਜੀ, ਜੋਨ ਮਾਰਸਲ, ਕਨਿਧਮ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਿਸ ਦੌਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ—
 (a) ਹੜਪਾ (b) ਸੰਗਮ
 (c) ਵਿਸੈਨਗਰ (d) ਅਨੋਮ

102. 1857 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸਿਪਾਹੀ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਅੰਸਤੁਬਲ ਕਿਉਂ ਸਨ—
 (a) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ, ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਹੋਇਆ ਵਾਧਾ
 (b) 1856 ਤੋਂ ਹਰ ਨਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ
 (c) ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਿਆ ਸੀ
 (d) ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

103. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਨਾਮ ਤੁਸੀਂ ਵੀਰਾਸੈਵਿਜਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜੇਗੇ—
 (a) ਬਸਾਵੱਨਾ (b) ਅੱਲਾਮਾ ਪ੍ਰਭੂ
 (c) ਅੱਕਾਮਹਾਦੇਵੀ (d) ਸਿਲਾਪਡੀਕਰਮ

104. ਇਹ ਮਸਾਲਾ ਰੋਮਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਤੁੱਲ ਰੱਖਿਆ—
 (a) ਲੋਗ (b) ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ
 (c) ਇਲਾਇਚੀ (d) ਤੂਲਸੀ

105. Identify of Emperor:

- who started his future from the property of his uncle in Bihar
- he defeated a Mughal Emperor
- he established his own dynasty
- he ruled over fifteen years only

(a) Balban (b) Shershah Suri
(c) Allauddin Khilji (d) Firoz-Shah Tughlaq

106. When Dr. B.R. Ambedkar demanded for different electoral board for scheduled people then why Gandhi started death fast:

- (a) different electoral board will create discrimination in society
- (b) with different electoral board scheduled will get respect in the society
- (c) different electoral board slow the processing of making together in society
- (d) the condition of scheduled will improve

107. Scriptures written on pots of stone, metal and clay are called:

(a) Paleography (b) Manuscript
(c) Inscription (d) Excavation

108. Identify the town:

- it was the emporium of western trade in middle period of India
- it is called the door of Mecca
- there were factories of Portuguese, Dutch and Britishers
- the clothes of its were famous all over the world

(a) Surat (b) Mahabaleshwar
(c) Arikamedu (d) Puhar

109. Which is incorrect about paintings of Ajanta:

- (a) most of the painting is done in light of torch
- (b) bright colours were used
- (c) the colours are made by plants and minerals
- (d) signature of the artist is on the right side of the painting

110. Which among the following is not effective source of history to know the Mauryan Period:

(a) Source related to Buddhism
(b) Sangam literature
(c) Pauranic Literature
(d) Foreigner description

Geography : Question 111 to 125

111. "Vegetation grows fast, continuously and without any problem" this statement applies on which region:

(a) Tengra region (b) Monsoon region
(c) Equator line (d) Rainy forest

112. Which is among the following indicators generally used to measure the economic development of any country:

- (a) infant death rate
- (b) describable water attainment
- (c) women literacy
- (d) per capita gross national production

105. ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ—

- ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਵਿਖ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਤੋਂ ਕੀਤੀ
- ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ
- ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਵੰਸ਼ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ
- ਇਸ ਵੰਸ਼ ਨੇ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ।

(a) ਬਲਬਨ (b) ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ
(c) ਅਲਾਊਦੀਨ ਖਿਲਜੀ (d) ਫਿਰੋਜ਼-ਸ਼ਾਹ ਤੁਗਲਕ

106. ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਦਲਿਤਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਨਿਰਵਾਚਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੇਗ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਕਿਉਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ—

(a) ਵੱਖਰਾ ਨਿਰਵਾਚਕ ਮੰਡਲ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਸਿਰਜਿਗਾ
(b) ਵੱਖਰੇ ਨਿਰਵਾਚਕ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਜਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣਗੇ
(c) ਵੱਖਰਾ ਨਿਰਵਾਚਕ ਮੰਡਲ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਮਿਕੱਹ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ
(d) ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਆਵੇਗਾ

107. ਸਖਤ ਸਤਹਿ ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ, ਪਾਤ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਉੱਤੇ ਖੇਦ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

(a) ਪੈਲਯੋਗਾਫੀ (paleography)
(b) ਖਰੜਾ (Manuscript)
(c) ਅਭਿਲੇਖ (d) ਪ੍ਰਦਾਈ (Excavation)

108. ਬਹਿਰ ਨੂੰ ਪਹਿਜਾਣੋ—

- ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਵਪਾਰ ਦੀ 'ਮੰਡੀ' (Emporium) ਸੀ।
- ਇਸ ਨੂੰ ਮੱਕਾ (Mecca) ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ
- ਪੁਰਤਗਾਲੀ, ਡੱਚ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਥੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਸਨ
- ਇਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ

(a) ਸੂਰਤ (b) ਮਹਾਬਲੇਸ਼ਵਰ
(c) ਅਰਿਕਮੇਡੂ (d) ਪੂਰਾਰ

109. ਅਜੰਤਾ ਦੀਆਂ ਚਿੱਤਰ-ਕਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਤੱਥ ਗਲਤ ਹੈ—

(a) ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ਾਲ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ
(b) ਚੱਟਕੀਲੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ
(c) ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੌਦਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ
(d) ਕਲਾਕਾਰ ਦੇ ਹਸਤਾਕਾਰ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹਨ।

110. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸੈਤ ਮੌਰੀਆ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਚੀ ਸੈਤ ਨਹੀਂ ਹੈ—

(a) ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੈਤ
(b) ਸੰਗਮ ਸਾਹਿਤ (c) ਪੋਰਾਣਿਕ ਸਾਹਿਤ
(d) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਵਰਣ

ਭੁਗੋਲ : ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 111 ਤੋਂ 125

111. "ਬਨਸਪਤੀ ਤੇਕੀ ਨਾਲ, ਨਿਰਵਿਘਨ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਉੱਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ"

ਇਹ ਧਰਣਾ ਕਿਸ ਖੇਤਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ—

(a) ਟੈਗ ਖੇਤਰ (b) ਮਾਨਸੂਨ ਖੇਤਰ
(c) ਭੂ-ਮੱਧ ਰੇਖੀ (d) ਵਰਧਾ ਵਣ

112. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਸੰਕੇਤਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਚਾਖਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਨਾਪਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

(a) ਸਿਸ੍ਟਮੇਟ ਦਰ (b) ਵਰਣਨ ਯੋਗ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਾਪਤੀ
(c) ਇਸਤਰੀ ਸਾਖਰਤਾ (d) ਪ੍ਰਤਿ-ਵਿਆਕਰਤੀ ਸਕਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦ

113. Latitude is a that point on earth which is used to measure:

- (a) distance kilometer from equator line
- (b) distance between its angles from equator line
- (c) distance from poles between angles
- (d) it can't be measured

114. At the time of afternoon the sun is on the head at 15°S latitude:

- (a) when day and night are Equinoxes
- (b) between 22 December and 21 March
- (c) in the middle of summer (21 June)
- (d) between 21 June and 23 September

115. Least population in desert the main cause is :

- (a) there is a more sandy area
- (b) the nights are very cold
- (c) deserts are non-productive
- (d) there is lack of water

116. Aeroplane is going to London to Singapore which goes through Durban the following ports where at one place aeroplane will stay before reaching the Singapore port :

(a) Malta	(b) Alexandria
(c) Colombu	(d) Aiden

117. Which is among the following Citrus fruits grow best in which climatic region :

- (a) lower part of South Africa
- (b) middle Wester Australia
- (c) Huang valley
- (d) down of Australia

118. Which is most important for production of tea :

- (a) cultivated soil and average monthly temperature which lies in 35°C approximately
- (b) 150 cm low rainfall and cultivated soil every year
- (c) humus soil and 23°C approximately average monthly temperature
- (d) 300 cm high rainfall and humus soil every year

119. Which is natural condition is needed for cultivation of coffee :

- (a) fog with cloudy sky in pre morning
- (b) near about 800 cm rainfall which is divided into whole year
- (c) average monthly temperature between 21°C and 26°C
- (d) a cultivated, deep but low humus soil

120. Which is among the following is a sign of output of deposition of river :

(a) Alluvial Wing	(b) Gartika
(c) Sapper	(d) Shiprika

121. In which year national water policy was made in India :

(a) 2002	(b) 1987
(c) 2007	(d) 1985

122. The main reason of regional variation :

- (a) per capita income
- (b) natural resources
- (c) industrial development
- (d) level of organization

113. 'ਅਕਸ਼ਾਂਖ' ਪਰਤੀ ਤੇ ਉਹ ਬਿੱਤੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਦੁਆਰਾ ਮਾਪਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

- (a) ਭੂ-ਮੱਧ-ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਦੂਰੀ
- (b) ਭੂ-ਮੱਧ-ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਕੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਰੀ
- (c) ਪੁਰਵਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਕੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਰੀ
- (d) ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ

114. 15°S ਅਕਸ਼ਾਂਖ ਤੇ ਘੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਗਿਰ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

- (a) ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ (Equinoxes)
- (b) 22 ਦਸੰਬਰ ਤੇ 21 ਮਾਰਚ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ
- (c) ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ (June 21) (Summer Solstice)
- (d) 21 ਜੂਨ ਤੇ 23 ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ

115. ਮਾਰੂਥਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਆਖਾਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਵਰਣ ਕਿਹੜਾ ਹੈ—

- (a) ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
- (b) ਰਾਤਾਂ ਬਹੁਤ ਠੰਡੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ
- (c) ਮਾਰੂਥਲ ਗੈਰ ਉਤਪਾਦੀ ਹੈ
- (d) ਇੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ

116. ਇੱਕ ਜਹੜੀ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਡਰਬਨ (Durban) ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਭੁਕਣਾ ਹੈ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਪੁੰਜ਼ਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ—

(a) ਮਾਲਟਾ	(b) ਅਲੇਕਸੈਂਡਰੀਆ
(c) ਕੋਲੰਬੋ	(d) ਐਡਨ

117. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਜਲਵਾਯੁ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਖੱਟੇ ਫਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਗਦੇ ਹਨ—

- (a) ਦੱਖਣੀ ਅਫਗੀਕਾ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ
- (b) ਮੱਧ ਪੱਛਮੀ ਆਸਟਰੇਲੀਆ
- (c) ਹਵਾਂਗੋ ਘਾਟੀ (ਚੀਨ)
- (d) ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦਾ ਡਾਊਨਸ (Downs)

118. ਚਾਹ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ—

- (a) ਉਪਜਾਊ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਔਸਤ ਮਾਸਿਕ ਤਾਪਮਾਨ ਜੋ 35°C ਦੇ ਲਗਭਗ ਹੋਵੇ
- (b) ਹਰ ਸਾਲ 150 ਸੈਂ ਮੀ. ਤੋਂ ਘੱਟ ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਉਪਜਾਊ ਮਿੱਟੀ
- (c) ਚੰਗੀ ਨਮੀ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ 23°C ਦੇ ਲਗਭਗ ਔਸਤ ਮਾਸਿਕ ਤਾਪਮਾਨ
- (d) ਹਰ ਸਾਲ 300 ਸੈਂ ਮੀ. ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਨਮੀ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ

119. ਕਾਫੀ (coffee) ਦੀ ਸਫਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ—

- (a) ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਬੰਦਲਵਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁੰਦ
- (b) 800 ਸੈਂ ਮੀ. ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਵਰਖਾ ਜੋ ਪੁਰਾ ਸਾਲ ਇਕਸਾਰ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ
- (c) 21°C ਅਤੇ 26°C ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਔਸਤ ਮਾਸਿਕ ਤਾਪਮਾਨ
- (d) ਇੱਕ ਉਪਜਾਊ, ਭੂਖੀ ਪਰ ਘੱਟ ਨਮੀ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ

120. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਲੱਡਣ ਨਦੀ ਦੇ ਜਮਾਈ (ਨਿਖੇਪ) ਦਾ ਉਤਪਾਦ ਹੈ—

(a) ਜਲੋੜ੍ਹ ਪੰਥ	(b) ਗਰਤਿਕਾ
(c) ਸਪਤ	(d) ਸਿਪਰਿਕਾ

121. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਰਾਬਟਰੀ ਜਲ ਨੀਤੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ—

(a) 2002	(b) 1987
(c) 2007	(d) 1985

122. 'ਖੇਤਰੀ ਭਿੰਨਤਾ' ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ—

- (a) ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਅਕਤੀ ਆਸਦਨ
- (b) ਪ੍ਰਕਿਰਤ ਸੈਤ/ਆਪਾਰ
- (c) ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ
- (d) ਬਹਿਰੀਕਰਣ ਦਾ ਪੱਧਰ

123. The following states write in sequence according to 2011 census in literacy in decreasing sequence :

- (a) Kerala, Goa, Mizoram, Tripura
- (b) Kerala, Mizoram, Tripura, Goa
- (c) Goa, Kerala, Tripura, Mizoram
- (d) Mizoram, Tripura, Kerala, Goa

124. From the following big cities which city among the following according to 2011 census recorded has least gender ratio :

- (a) Chennai (b) Delhi
- (c) Kolkata (d) Mumbai

125. Which aspects did not effect the voting behaviour :

- (a) Religious (b) Castes
- (c) High literacy level (d) Size of received property

Political Science : Questions 126 to 140

126. India is a all ruling country because :

- (a) the representative makes the laws for the people
- (b) the leader of the country is elected by people who is not generation to generation
- (c) citizen has a right of speech an self expression
- (d) it is a secular for all religions

127. In amendments of 1935 and 1950 which is combined thing:

- (a) both have limited powers of parliament
- (b) both give the right to adults to give their vote
- (c) both make the democratic to India
- (d) both established the justice system

128. Give correct sequence :

- (a) District – Sub-District – Taluka – Pargana
- (b) District – Sub-District – Pargana – Taluka
- (c) Sub-District – District – Taluka – Pargana
- (d) Sub-District – District – Pargana – Taluka

129. According to 3rd Indian Constitution from the following which are knowing as minority classes :

- (a) ethnic minority (b) regional minority
- (c) both of (a) and (b) (d) none of these

130. According to Indian state which is correct among the following :

- (a) even as states are here also high courts are also here
- (b) India has a dual citizen system
- (c) Supreme Court of India is under the Parliament
- (d) India has integrated justice system

131. Which among the following is correct to tell the nature of Indian secularism :

- (a) every state has its on religion according to the necessity
- (b) state should praise the minorities
- (c) state and religions should be quite different from each other
- (d) state should keep proper distance from religion and can justified interference

123. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਗਨਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ 2011 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਜਨ-ਗਣਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ

ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਘੱਟਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ—

- (a) ਕੇਰਲ, ਗੋਆ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ
- (b) ਕੇਰਲ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਗੋਆ
- (c) ਗੋਆ, ਕੇਰਲ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ
- (d) ਮਿਜ਼ੋਰਮ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਕੇਰਲ, ਗੋਆ

124. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ 2011 ਦੀ ਜਨ-ਗਣਨਾ ਵਿੱਚ

ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ—

- (a) ਚੰਡੀ (b) ਦਿੱਲੀ
- (c) ਕੋਲਕਾਤਾ (d) ਮੁੰਬਈ

125. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਪੱਖ ਵੱਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ—

- (a) ਧਾਰਮਿਕ (b) ਜਾਤੀਆਂ
- (c) ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਉੱਚ ਪੱਧਰ (d) ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਮੀਨਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ : ਪ੍ਰਬਨ ਨੰਬਰ 126 ਤੋਂ 140

126. ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਸਰਬ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ—

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋਂ :

- (a) ਇਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ
- (b) ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁਖੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ

- (c) ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਣ ਅਤੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ
- (d) ਇਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਲਈ ਨਿਰਪੱਖ ਹੈ

127. 1935 ਅਤੇ 1950 ਸੰਸੋਧਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ—

- (a) ਦੇਨਾਂ ਕੋਲ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸੀਮਿਤ ਬਕਤੀਆਂ ਹਨ
- (b) ਦੇਨੋਂ ਹੀ ਬਾਲਿਗਾਂ ਨੂੰ ਵੱਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ
- (c) ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸੰਘ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ
- (d) ਦੇਨੋਂ ਹੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ

128. ਸਹੀ ਕ੍ਰਮ ਦਿਓ—

- (a) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਉਪ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਤਾਲੁਕਾ-ਪਰਗਨਾ
- (b) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਉਪ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਪਰਗਨਾ-ਤਾਲੁਕਾ
- (c) ਉਪ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਤਾਲੁਕਾ-ਪਰਗਨਾ
- (d) ਉਪ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਪਰਗਨਾ-ਤਾਲੁਕਾ

129. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਭਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਅਲਪ-ਸੰਖਿਅਕ ਵਰਗ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

- (a) ਸਜਾਤੀ ਅਲਪ-ਸੰਖਿਅਕ (Ethnic)
- (b) ਖੇਤਰੀ ਅਲਪ-ਸੰਖਿਅਕ
- (c) ਦੋਵੇਂ (a) ਅਤੇ (b) (d) ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ

130. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਹੀ ਹੈ—

- (a) ਇਥੇ ਜਿਨ੍ਹੇ ਰਾਜ ਹਨ ਉਨ੍ਹੇ ਹੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਹਨ
- (b) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦੁਹੱਗੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ
- (c) ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ
- (d) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਨਿਆਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ

131. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰਤੀ 'ਪਰਮ ਨਿਰਪੇਖਤਾ' ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਸਹੀ ਹੈ—

- (a) ਹਰ ਸਟੇਟ ਦਾ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਹੋਵੇ
- (b) ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਅਲਪ-ਸੰਖਿਅਕ ਨੂੰ ਸਲਾਹੂਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- (c) ਰਾਜ ਤੇ ਧਰਮ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ
- (d) ਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਉੱਚਿਤ ਢੂਗੀ ਰੱਖੇ ਤੇ ਉੱਚਿਤ ਦਾਬਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵੀ ਕਰ ਸਕੇ।

PSTET Previous Paper June 2013 (Paper - II) Social Studies / Social Science (93)

132. Which is among the following is called characteristics of democratic government :
 (a) the government for the people
 (b) government elected by the people which can take decisions about them
 (c) which is committed for their secularism
 (d) which is committed for the happiness in society

133. Which moral values are not in side of diversification :
 (a) multi civilization (b) religion freedom
 (c) minority rites
 (d) no respect for other religion

134. Who is the chairman of Planning Commission :
 (a) Prime Minister (b) Home Minister
 (c) Finance Minister (d) Vice Prime Minister

135. Which among the following is correct for the principle of Rawls Justice :
 (a) market always gives the good things and services in good manner to the people
 (b) give everyone according to their ability and necessary
 (c) everyone should provided equality with justice
 (d) in the processing of distribution most benefit should be provided to pitiable class

136. The following lines read carefully and choose correct answer. If a XYZ state is divided in 68 elected region and from every region one representative chosen then representative will be called :
 (a) Parliament Member
 (b) Vidhan Parishad Member
 (c) Vidhan Sabha Member
 (d) None of these

137. Which is among the following language not included in Indian constitution according to 71 Constitution Amendment Law Act 1992 :
 (a) Konkani (b) Manipuri
 (c) Sindhi (d) Nepali

138. Supreme Court in 1980 a system established which is in he favour to increase the justice that is :
 (a) right of information
 (b) justic reinvestigation
 (c) public request
 (d) justice forcefulness

139. Indian Prime Minister attain the High status than Prime Minister of Britain because :
 (a) the office of Prime Minister is granted by constitution
 (b) to remove the prime minister from post is very difficult than Britain
 (c) the office of Indian prime minister cannot be finished
 (d) he is the head of big democratic country

140. Bharat Ratna and Padma Shri Awards given by Indian Government are included in :
 (a) Article 14 (b) Article 18
 (c) Article 21 (d) Article 25

132. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲਕਤੰਤਰਿਕ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—
 (a) ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਹੈ
 (b) ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਫੇਸਲੇ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ
 (c) ਇਹ ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਚਨ-ਬੱਧ ਹੈ
 (d) ਇਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵਚਨ-ਬੱਧ ਹੈ।

133. ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਨੇਕਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ—
 (a) ਬਹੁ-ਸੰਸਕਿਤੀ ਵਾਦ (b) ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ
 (c) ਅਲਪ-ਸੰਖਿਅਕ ਅਧਿਕਾਰ
 (d) ਢੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਲਈ ਆਦਰ ਭਾਵ ਨਾ ਰੱਖਣਾ

134. ਮੈਸਨਾ-ਆਯੋਗ ਦਾ 'ਮੁਖੀ' ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—
 (a) ਪ੍ਰਧਾਨ-ਮੰਤਰੀ (b) ਗ੍ਰਹਿ-ਮੰਤਰੀ
 (c) ਵਿੱਤ-ਮੰਤਰੀ (d) ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ

135. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਰਾਲਸ (Rawls) ਦੇ ਨਿਆਂ ਸਿਧਾਤ ਲਈ ਸ਼ੀਹੀ ਹੈ—
 (a) ਬਾਜ਼ਾਰ ਸਦਾ 'ਚੰਗਾ ਸਮਾਨ ਤੇ ਸੇਵਾ' ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ
 (b) ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਜ਼ਗੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੰਦਿ
 (c) ਨਿਆਂ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ
 (d) ਵੰਡਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭ ਸਮਾਜ ਦੇ ਤਰਸਯੋਗ ਵਰਗ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

136. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਸਹੀ ਟ੍ਰਿੱਚਰ ਨੂੰ ਚੁਣੋ—
 ਜੇਕਰ ਇਕ ਰਾਜ xyz ਨੂੰ 68 ਨਿਰਵਾਚਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਹਰ ਨਿਰਵਾਚਨ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਚੁਣਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ—
 (a) ਸੰਸਦ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (b) ਵਿਧਾਨ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦਾ ਮੈਂਬਰ
 (c) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (d) ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ

137. 71ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਸੋਧਨ ਕਾਨੂੰਨ ਐਕਟ 1992 ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਕਿਹੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਸਿਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ—
 (a) ਕੌਂਕਣੀ (b) ਮਲੀਪੁਰੀ
 (c) ਸਿੰਧੀ (d) ਨੇਪਾਲੀ

138. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ 1980 ਦੀ ਪਹਿਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉਹ ਹੈ—
 (a) ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ (b) ਨਿਆਇਕ ਪੁਨਰ ਨਿਰੀਖਣ
 (c) ਜਨਹਿੱਤ ਯਾਚਿਕਾ
 (d) ਨਿਆਇਕ ਸਕਿਤਿਆਸੀਲਤਾ

139. ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਿਟੇਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇੱਕ ਉੱਚ ਪਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ—
 (a) ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਦੱਡਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ
 (b) ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪਦ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਿਟੇਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ
 (c) ਉਸ ਦਾ ਦੱਡਤਰ ਮਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ
 (d) ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ

140. ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੰਦੇ ਸਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਰਨ ਦੇ ਪਦਮ ਬ੍ਰਾਹਮਿਕ ਹਨ—
 (a) ਅਨੁਡੇਦ 14 (b) ਅਨੁਡੇਦ 18
 (c) ਅਨੁਡੇਦ 21 (d) ਅਨੁਡੇਦ 25

141. In critical educational pedagogy we can see that how aspect of democratic life is understand. The fact of its on students.

- (a) how he respect the other (either they are friends, neighbour and elder)
- (b) how they make their likeing (friends, games, professionalism)
- (c) how they produce the ability to take decision
- (d) how the take decision without any open discussion

142. How social science can be a subject :

- (a) It present the different relation of society. It takes is authority from sociology and science.
- (b) It assumed as high beneficial subject. It takes important equal to natural science
- (c) It gives critical skill so that a person adjust himself with according to increasing dependence on each other in which his ability to understand social and political truth can be created
- (d) In present days increasing job area it importance has become low

143. Social science books are adding in India slowly :

- (a) multi-disciplinary learning
- (b) according to central theme
- (c) to give attention minority who are master of a line
- (d) educational pedagogy is the way to increase creativity cognition science and critical aspect

144. Geography is a way to collect information based on maps which is presently failed to centralised itself. The issue is:

- (a) social context of map
- (b) identification of direction
- (c) changing pattern
- (d) stories of great persons

145. Effective exercises in the class of social science will be :

- (a) to repeat the previous knowledge
- (b) think again that how you assess teaching and learning
- (c) think new that how children learn social science
- (d) think again that how use the knowledge and how can increase it

146. Which is among the following is a correct to assess the social science :

- (a) students investigate sources which are inter-related
- (b) past time come to us in a universal truth
- (c) explanation given by social scientists is aimful
- (d) treasury of investigation for social scientists should be related to that decision on which he make time before

141. ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ 'ਸਿਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ' ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਖ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਿਆਰਥੀ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ—

- (a) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਚਾਹੇ ਉਹ ਮਿਤਰ, ਗੁਆਂਈ/ਵੱਡੇ ਹੋਣ)
- (b) ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਦੋਸਤ/ਖੇਡ/ਵਿਵਸਾਈ ਜੀਵਨ)

- (c) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਉਪਜਦੀ ਹੈ
- (d) ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਕਿਵੇਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ

142. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ—

- (a) ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
- (b) ਇਹ ਉੱਚ ਲਾਭ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
- (c) ਇਹ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਹੁਨਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਵੱਧਦੀ ਹੋਈ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਢਾਲ ਲਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਸਕੇ
- (d) ਅੱਜ ਤੋਂ ਨਾਲ ਵੱਧਦੇ ਹੋਏ ਨੌਕਰੀ-ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪੱਧੜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

143. ਸਮਾਜਿਕ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ—

- (a) ਬਹੁ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਿਕ ਉਪਾਰਾਮ
- (b) ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਮੋਇਆ
- (c) ਸਮਾਜ ਦਾ ਬਹੁ-ਸੰਖਿਅਕ ਵਰਗ, ਜੋ ਲਕੀਰ ਦਾ ਛਕੀਰ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ
- (d) ਸਿਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ, ਸੁਹਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪਰਿਪੇਖ ਨੂੰ ਵਧਾਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

144. ਭੁਗੋਲ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇੱਕਠੀ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਫੇਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰੇਰਣ ਹੈ—

- (a) ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਦਰਭ
- (b) ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ
- (c) ਪੈਮਾਨਾ ਬਦਲਣਾ
- (d) ਮਹਾ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

145. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਭਿਆਸ ਜੁਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ—

- (a) ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ
- (b) ਦੁਬਾਰਾ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪਰਖ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ
- (c) ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ
- (d) ਦੁਬਾਰਾ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

146. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਹੈ—

- (a) ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੋ ਜਿਹੜੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ
- (b) ਬੀਤਿਆ ਸਮਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਟਲ ਸਚਾਈ ਦੇ ਗੁਪ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
- (c) ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਦੇਸ਼ਾਤਮਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
- (d) ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਲਈ ਖੋਜ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਂ ਲਗਾਇਆ ਹੈ।

147. In the context of social science which thought is not able to adapt:

- gender is a part of organism creation
- gender is a sequence of characteristics which tells the difference between men and women
- gender is social creation
- gender demands that attitude about women should be considered in present context

148. Education pedagogy is necessary in social science :

- to provide knowledge about environment where teacher lecturer give more knowledge
- NCERT text book should be used as a knowledge source for students
- creation of social truth should be similar
- new possibility should be created on the base of experiment of students

149. Which tool is not used in teaching of social science :

- loud reading of text books
- oral questioning
- question papers
- project and activity

150. Which is among the following can be established as a fact of social science :

- given knowledge source should be different from fact and knowledge
- technical knowledge should provide about sources
- to increase the knowledge of students too many sources
- discarded the sources without use

147. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਵਿਚਾਰ ਗੁਹਿਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ—

- 'ਲਿੰਗ' ਜੈਵਿਕ ਬਨਾਵਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ
- 'ਲਿੰਗ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਹੈ ਜੋ ਮਰਦ ਤੇ ਔਰਤ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਤੇ ਪੁਲਿੰਗ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
- 'ਲਿੰਗ' ਸਮਾਜਿਕ ਬਨਾਵਟ ਹੈ
- 'ਲਿੰਗ' ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ।

148. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਸਤਰ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ—

- ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਦੇਵੇ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਲਗਾਤਾਰ ਵਡੇਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵੇ
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ NCERT ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ
- ਸਮਾਜਿਕ ਸੱਚ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸਮਰੂਪ ਹੀ ਉਸਾਰੀ ਜਾਵੇ
- ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਨਵੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸਿਰਜੀਆਂ ਜਾਣ

149. ਕਿਹੜਾ ਸੰਦ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ (scholastic area) ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਕੇਤਰ ਦਾ ਨਿਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ—

- ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ
- ਜੁਥਾਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣੇ
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੇਪਰ
- ਪੋਜੈਕਟ ਤੇ ਐਕਟੀਵਿਟੀ

150. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ—

- ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਸੋਤ੍ਤ ਤੱਥ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- ਸਰੋਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ
- ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੋਤਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਾ ਕਰਨਾ
- ਬਿਨਾਂ ਕਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੋਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ

ANSWERS / ਉੱਤਰਮਾਲਾ

1. (a)	2. (a)	3. (d)	4. (c)	5. (d)	6. (c)	7. (d)	8. (b)	9. (c)	10. (a)
11. (d)	12. (c)	13. (c)	14. (b)	15. (b)	16. (d)	17. (b)	18. (c)	19. (b)	20. (d)
21. (a)	22. (b)	23. (b)	24. (b)	25. (c)	26. (b)	27. (b)	28. (d)	29. (c)	30. (d)
31. (b)	32. (d)	33. (a)	34. (b)	35. (b)	36. (c)	37. (d)	38. (c)	39. (b)	40. (d)
41. (a)	42. (d)	43. (c)	44. (d)	45. (c)	46. (c)	47. (d)	48. (b)	49. (d)	50. (a)
51. (d)	52. (a)	53. (c)	54. (c)	55. (d)	56. (a)	57. (d)	58. (c)	59. (c)	60. (d)
61. (c)	62. (d)	63. (b)	64. (d)	65. (a)	66. (c)	67. (a)	68. (b)	69. (c)	70. (d)
71. (a)	72. (c)	73. (b)	74. (d)	75. (a)	76. (c)	77. (a)	78. (d)	79. (a)	80. (b)
81. (a)	82. (b)	83. (b)	84. (c)	85. (a)	86. (b)	87. (c)	88. (c)	89. (c)	90. (b)
91. (b)	92. (c)	93. (a)	94. (b)	95. (d)	96. (d)	97. (d)	98. (b)	99. (b)	100. (b)
101. (a)	102. (c)	103. (d)	104. (b)	105. (b)	106. (c)	107. (c)	108. (a)	109. (d)	110. (b)
111. (d)	112. (d)	113. (b)	114. (b)	115. (d)	116. (c)	117. (a)	118. (c)	119. (c)	120. (a)
121. (b)	122. (c)	123. (b)	124. (d)	125. (d)	126. (a)	127. (c)	128. (a)	129. (d)	130. (d)
131. (d)	132. (b)	133. (d)	134. (a)	135. (d)	136. (b)	137. (c)	138. (c)	139. (a)	140. (b)
141. (c)	142. (c)	143. (c)	144. (a)	145. (a)	146. (d)	147. (a)	148. (d)	149. (a)	150. (a)